

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

การสังเคราะห์งานวิจัย ชุดโครงการวิจัยเดินตามพ่อ หนึ่งตำบล หนึ่งทีมวิจัย เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน โดยมีโครงการย่อย จำนวน 3 โครงการ คือ

1. โครงการวิจัยเอกสาร ชุมชนต้นแบบที่นำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน
2. โครงการวิจัยการดำเนินแก้ไขปัญหาคความยากจนตามแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่ยากจนตำบลคอนกลอย อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี
3. โครงการวิจัยการดำเนินแก้ไขปัญหาคความยากจนตามแนวพระราชดำริ เรื่องการพึ่งตนเอง ในพื้นที่ยากจนตำบลตุ๊กคู่ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี

มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้หรือข้อค้นพบของงานวิจัย (Research Finding) ของชุดโครงการวิจัย เดินตามพ่อ หนึ่งตำบล หนึ่งทีมวิจัย เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์งานวิจัย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา และการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ ซึ่งได้องค์ความรู้หรือข้อค้นพบของงานวิจัย จากการสังเคราะห์งานวิจัย ตามกรอบ/ประเด็นในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ใน 4 ประเด็น คือ (1) เงื่อนไขในการดำรงอยู่ของชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร และจากการศึกษาชุมชนต้นแบบในการนำเอาพระราชดำริ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ (2) แนวทางในการนำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่เป้าหมาย (3) การพัฒนาศักยภาพ และกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยและชุมชน และ (4) แนวทางและการดำเนินการแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยใช้กระบวนการวิจัย ที่ยึดกรอบแนวคิด เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ

สรุปผลการสังเคราะห์งานวิจัย

จากการดำเนินโครงการวิจัยเอกสาร ชุมชนต้นแบบที่นำแนวพระราชดำริ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน พบว่า เงื่อนไขในการดำรงอยู่ของชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย (1) ทูทางสังคม ซึ่งถือเป็นปัจจัยภายในที่ปรากฏอยู่ในชุมชน โดยก่อให้เกิดพลังความร่วมมือที่จะขับเคลื่อนชุมชนเพื่อแก้ไขและพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียงและยั่งยืน ซึ่งทูทางสังคมดังกล่าวแบ่งออกเป็น ทูมนุษย์ ทูทางสถาบัน กลุ่ม/เครือข่าย และทูทางวัฒนธรรม (2) ทูทางทรัพยากรธรรมชาติ

จากผลการศึกษาชุมชนต้นแบบในการนำเอาแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ทำให้เห็นว่า ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบมีสภาพเป็นการบูรณาการ ผสมผสานกันจนเกิดเป็นพลวัตให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ โดยที่เงื่อนไขหรือปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวได้ส่งผลต่อวิถีการคิด / ระบบคิด ของคนในชุมชน นำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง โดยเริ่มจากรวมกลุ่มกันของผู้ที่มีความต้องการหรือปัญหาที่คล้ายคลึงกันมาร่วมกันคิด เพื่อหาทางออกของ ปัญหาร่วมกัน โดยมีระบบความคิดความเชื่อคล้ายกัน และการรวมกลุ่มกันทำให้เกิดพลังอำนาจ เกิดขึ้นในการที่จะหาวิถีทางในการจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกิจกรรม ทางเศรษฐกิจของตนเอง ครอบครัวและชุมชน ซึ่งจากการที่คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันประชุมระดม สมอง เพื่อกำหนดแนวทางในการนำแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการแก้ไข ปัญหาความยากจนในพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งผลปรากฏแนวทางในการนำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่เป้าหมายนั้น ประกอบด้วย 2 แนวทางด้วยกัน คือ

1. การสร้างความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นการพัฒนาที่ใช้ชุมชนเป็น ฐาน (Community base Development) โดยการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว และชุมชนนั้น จะต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการสร้าง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งกระบวนการสร้างทั้ง 2 แบบ จะต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้ทั้งระดับปัจเจกและระดับกลุ่มหรือชุมชน โดยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ

2. การปฏิบัติการเพื่อความพอเพียงในระดับตนเอง ครอบครัว และชุมชน ซึ่งเป้าหมายสำคัญที่สุดของการนำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ไปปฏิบัติ คือ การพึ่งพาตนเอง นั่นคือต้องเริ่มจากการเข้าใจตนเอง ครอบครัว และชุมชน ทั้งนี้เพื่อนำเอาความรู้ ความเข้าใจดังกล่าวมากำหนดเป็นแผนหรือแนวทางการปฏิบัติทั้งในระดับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยการสร้างความมั่นคงให้กับอาชีพหลักก่อน แล้วจึงสร้างเสริมอาชีพรองหรืออาชีพเสริม จากนั้นจึงเพิ่มเติมสวัสดิการต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวทางสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนนั่นเอง

ในส่วนของการพัฒนาศักยภาพ และกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยและชุมชนนั้นมีแนวคิดสำคัญให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย และใช้กระบวนการวิจัยเพื่อเพิ่มศักยภาพหรือจัดความสามารถของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ชุมชนท้องถิ่น เพื่อค้นหาโจทย์ / คำถามในการวิจัย วิธีการแก้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่น วางแผน / ออกแบบการวิจัย รวมทั้งการดำเนินการวิจัย โดยทดลองปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนการวิเคราะห์และสรุปบทเรียน ซึ่งถือว่ากระบวนการวิจัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ ที่สามารถพัฒนาคนและสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา และนำไปสู่การพึ่งพาตนเองต่อไป ซึ่งอย่างไรก็ตาม การสร้างศักยภาพและกระบวนการเรียนรู้ของการวิจัยและชุมชนนั้นจะต้องอาศัยระยะเวลาที่ต้องค่อยเป็นค่อยไปในเรื่องของเงื่อนไขด้วยคุณธรรม ความอดทน ความเพียรพยายาม แต่เงื่อนไขความรู้เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนเอง ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาสากลหรือองค์ความรู้จากภายนอก เพื่อแก้ปัญหาของตนเอง นอกจากองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาแล้ว องค์ความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการ การวางแผนดำเนินการ ซึ่งเป็นองค์ความรู้สำคัญที่ทีมวิจัยและชุมชนต้องมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ จึงจะสามารถดำเนินการแก้ปัญหาของตนเองให้สำเร็จลุล่วงไปได้

สำหรับแนวทางและการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยใช้กระบวนการวิจัย ที่ยึดกรอบแนวคิด เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำรินั้น คณะผู้วิจัยทั้ง 2 โครงการได้มีการนำเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนา คือ (1) การพัฒนาศักยภาพของศูนย์การเรียนรู้ และใช้ศูนย์การเรียนรู้ เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขึ้นในชุมชน และนอกชุมชน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิถีทำและวิถีชีวิตของคนในชุมชนต่อไป และ (2) การลดรายจ่ายใน

ข้อเสนอแนะ

ระดับนโยบาย

1. รัฐ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าว ที่กำกับด้วยแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจังและเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของท้องถิ่น/ชุมชน

2. การแก้ปัญหาความยากจนในระดับมหภาคของรัฐอาจไม่ส่งผลต่อกลุ่มเป้าหมายในระดับรากหญ้า ทั้งนี้กระบวนการทางนโยบายดังกล่าวเป็นการคิดและทำจากบนลงล่าง (Top to Down) ดังนั้นควรหาวิธีการที่ผสมผสานระหว่างกระบวนการรากหญ้า (Bottom Up) กับกลไกของรัฐอย่างเหมาะสมกลมกลืนกัน

3. การวิจัยถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลชุมชนและสังคมและเป็นเรื่องกระบวนการพัฒนาที่สำคัญตั้งแต่ระดับประเทศ ชุมชนจนถึงครอบครัว และบุคคล ดังนั้นนโยบายการแก้ปัญหาความยากจน รัฐควรกำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการวิจัยที่เกิดจากการมีส่วนร่วมหลาย ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder)

ระดับปฏิบัติ

1. การขับเคลื่อนแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในบุคคล / ชุมชนในพื้นที่เป้าหมายควรเริ่มต้นตั้งแต่การสร้างความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักและควรนำไปประยุกต์ใช้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะการได้นำเอาแนวพระราชดำริดังกล่าวไปปฏิบัติจริงในพื้นที่เป้าหมาย
2. การวิจัยเป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับบุคคล ดังนั้นนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการพึงตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองและไม่เข้าไปมีบทบาทมากกว่าชุมชน ทั้งนี้เพราะต้องให้บุคคล/ชุมชนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง
3. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนควรพิจารณาอย่างรอบคอบ และสอดคล้องวิถีชีวิตของบุคคลและชุมชนในแต่ละพื้นที่